

Om att inspireras och om att åstadkomma en kreativ forskningsmiljö

BARBRO KLEIN är professor i etnologi samt *director emerita* och *permanent fellow* vid *Swedish Collegium for Advanced Study (SCAS)*, Uppsala. Hennes senaste bok är *The Benefit of Broad Horizons* (utgiven 2010 med Hans Joas på Brill's förlag, Leiden). En nyutkommen artikel heter "Fantasy Flowers and Mysterious Cities: Winter Carl Hansson and Dalecarlian Folk Art circa 1800" (i: *Sjuttonhund-ratal* 2011).

billy Ehn och jag träffades hösten 1984 på Lusthusporten, den vackra villan på Djurgården där stockholmsetnologerna då huserade. Jag läste folklivsforskning där i slutet av 1950-talet. 1961 reste jag till USA, där jag doktorerade i folkloristik och antropologi (1970). Efter tjugotre år utomlands återvände jag som forskarassistent. Svensk etnologi, svenska kollegor och universitetsrutiner var främmande för mig och omställningsperioden var besvärligare än jag då intalade mig. Det hjälpte dock att jag fick känna mig nyttig. Åke Daun lät mig göra flera seminarierier för doktorander i ämnen som folkloristik, psykoanalys och performans. Jag grep mig an uppgifterna med entusiasm.

Också Billy var en återvändare till Lusthusporten efter utflykter i andra världar. Som nybliven docent dök han upp på mina seminarier. Först förstod jag inte vad det var för en figur som satt rätt långt fram med benen utsträckta framför sig och med skärmmössan neddragen över pannan. I början yttrade han sig aldrig. Jag minns inte hur det gick till när vi började tala med varandra. Kanske hade det att göra med att jag så småningom läste hans böcker, inte minst *Arbetets flytande gränser* (1981), som jag fortfarande tycker mycket om. Kanske sa jag något fördelaktigt om hans forskning, kanske sa han något uppskattande om min. Kanske började vi samtala därför att han var nyfiken på mina erfarenheter och upplevelser långt borta. Många svenskar tycktes inte vilja veta något.

Hos Billy fann jag intensitet, entusiasm, energi och upptäckarglädje. Han var inte olik mina mest inspirerande forskarkollegor och vänner i USA, som Alan Dundes och Barbara Kirshenblatt-Gimblett. Så småningom

flödade samtalen mellan Billy och mig. Han berättade om fältarbete på läkemedelsfabriken "Medico" och bland dagisbarn, jag talade om fältarbete i New Sweden, Maine på 1960-talet och tillsammans med Barbara K-G., Barbara Myerhoff, Faye Ginsburg och andra i New York på 1970-talet. Men samtalen handlade också om våra familjer och våra barn, om fotboll, om Geertz, tufffäktningar och *blurred genres*, om fältanteckningar och bandinspelningar. Flera doktorander och andra studenter har efteråt sagt att de rycktes med av vår entusiasm. Utan egentlig planering, skapade vi något som forskningsbyråkrater senare skulle kalla en "kreativ forskningsmiljö". Vi gjorde också utflykter med doktorander. Tillsammans med Owe Ronström var vi t.ex. med om en jugoslavisk musik- och danstävling i Katrinehelm, där Owe var en av domarna. Här tävlade bosnier, serber, kroater, montenegriner och makedonier med sina mest typiska sånger och danser i något som verkade vara fullt samförstånd (Ronström 1992). Snart skulle sådana evenemang tryckas mycket främmande.

I våra samtal började vi också använda begreppet reflexivitet, som var en del av mitt amerikanska forskningsbagage. På flera håll i USA figurerade det i de diskussioner som ägt rum sedan slutet av sjuttioalet och som så småningom skulle leda till Clifford och Marcus' *Writing Culture* (1986). Barbara K-G. och jag använde det ofta, när vi under Purim-festen följde med utklädda hasidiska judar, som eldade upp israeliska flaggor på gatorna i Williamsburg och Boro Park. Det här är en reflexiv berättelse "they tell themselves about themselves", ropade vi (Geertz 1973:448). Begreppet reflexivitet samlade ihop mycket av det som blev viktigt i Bilylys och mina samtal: att förstå vår egen

roll i skapandet av vårt vetenskapliga material och att bejaka denna roll snarare än att låtsas som om den inte existerade. För mig ledde våra seminarier och samtal till ofta överraskande insikter kring den pendling mellan distansering och närvaro som allt etnografiskt arbete måste innebära, kring de retoriska knep vi måste använda oss av som skrivande forskare, kring försök att skildra det fragmentariska i människors liv.

Våren 1985 arrangerade vi en serie doktorandseminarier om reflexivitet. Flera av deltagarnas inlägg figurerar som bakgrundstexter i den lilla bok som seminarierna resulterade i, *Från erfarenhet till text. Om kulturvetenskaplig reflexivitet* (1994). Manusets skrevs sommaren och hösten 1985 och mycket av skrivenergin kom från Billy. Själv tyckte jag att författandet gick för fort; jag ville lägga till mer. Men så blev det inte. Ingen av oss anade att boken skulle bli så läst som den blev eller att den skulle tryckas flera gånger (senast 2007). När jag nyligen läste om den, slogs jag av hur innehållsrik och aktuell den är.

Billy och jag fortsatte vårt samarbete några år till, bl.a. i en seminariereserie om "etnologiska beskrivningar", som resulterade i en antologi med samma namn. Men livet skulle ta oss i skilda riktningar. Billy blev professor i etnologi i Umeå och några år senare blev jag en av direktorerna för Swedish Collegium for Advanced Study i Uppsala. Billy fortsatte med att utveckla etnografien, observerandet och skrivandet och dessas roll inom kulturanalysen vilket jag inte gjort. Han är själv den främste representanten för den kulturanalys han pläderar för och hans texter är många och viktiga, avslöjande och beslöjande på en och samma gång. Detta gäller såväl de mer litterära böckerna som *Frånvaron*

(1996) och de mer vetenskapliga som *När ingenting särskilt händer*, författad med Orvar Löfgren (2007). Ibland verkar Billys nyfikenhet, häpenhet och äventyrslystnad vara frambesvärjd. Men undertonen av sorg och saknad ger texterna ett djup som många etnografiska studier saknar.

För mig har Billys och mina entusiastiska samtal och vårt gemensamma arbete betytt mer än jag länge insåg. Jag inspirerades att bättre uppmärksamma motsäggelsefullheterna och obegripligheterna i de samhällen jag försökte skildra samt att vända på perspektiv och att alternera mellan att ställa mig innanför och att titta in utifrån. Jag lärde mig att skriva om kolonilottsodlare och historieberättare (som min egen far) på nya sätt och jag började betrakta New Sweden med nya ögon (Klein 2004). Mer än någon annan gjorde Billy det möjligt för mig att återbördas som svensk forskare och så småningom att kritiskt undersöka etnologins och folkloristikens svenska historia. Men jag har också kommit att ta avstånd från delar av den etnologiska kulturanalysen. Jag är inte förtjust i maktanspråken i slagord som "den etnologiska blicken" och jag tycker det är etiskt problematiskt att undanskymd observera och skriva anteckningar om människor som inte vet om att de iakttas.

Jag har aldrig berättat för Billy hur betydelsefulla våra möten och samtal på Lusthusporten blev för mig. Inte heller har han sagt något till mig om dem, även om han skrivit kortfattat om perioden (Ehn 1993). Ändå tror jag att våra möten fick genomslag inom svensk etnologi och

folkloristik och kanske också inom andra ämnesområden. Till synes av en slump åstadkom vi en infallsrik och tillåtande forskningsmiljö. Tillsammans bekräftade vi betydelsen av möten mellan forskare med olika erfarenheter – forskare som kan entusiasmera varandra.

REFERENSER

- Ehn, Billy, 1993. "Min etnologi", i Gerholm, Lena (red.), *Etnologiska visioner*. Stockholm: Carlsons.
- Geertz, Clifford, 1973. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Klein, Barbro, 2004. "Old maps and new worlds", in Anderson, Philip J. (ed.) et al., *Scandinavians in Old and New Lands*. Chicago: The Swedish-American Historical Society.
- Ronström, Owe, 1992. *Att gestalta ett ursprung: En musiketnologisk studie av dansande och musicerande bland jugoslaver i Stockholm*. Stockholm: Institutet för folklivsforskning.

SUMMARY

On Becoming Inspired and on Shaping a Creative Research Atmosphere

This essay concerns the meeting between Billy Ehn and Barbro Klein in 1984 at the Institute for Folklife Research in Stockholm to which both had returned after long absences. The text describes how we inspired each other as scholars and teachers and how we arranged the seminars on reflexivity that eventually led to 'From experience to text'. This book came to have an unforeseen impact. A conclusion is that the unexpected constellation of energies and scholarly concerns helped shaping an open and inviting research atmosphere. This underscores the importance of serendipitous meetings between scholars with different experiences.